

Nr 14.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hushållningssällskapen för budgetåret 1952/53, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. 84) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna till Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 120 000 kronor och till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader ett reservationsanslag av 3 500 000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 11 januari 1952 avlåten, till utskottet hänvisad proposition, nr 32, föreslagit riksdagen att

1) godkänna de ändrade grunder för fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag, som angivits i propositionen;

2) å riksstaten för budgetåret 1952/53 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 4 225 600 kronor;

b) till *Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader* ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor;

c) till *Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.* ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 169 av herr *Andersson, Lars, m. fl.* och II: 218, likalydande, av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka motioner hemställts, såvitt nu är i fråga, att riksdagen måtte besluta om inrättande av 26 befattningar som husdjursinstruktör hos hushållningssällskapen;

2) I: 371 av herr *Andersson, Lars*, och herr *Näslund* och II: 485, likalydande, av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att ytterligare 20 befattningar såsom skriv- och kontorsbiträden i reglerad befordringsgång måtte uppföras å personalförteckningarna för hushållningssällskapen från och med den 1 juli 1952;

3) I: 372 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 486, likalydande, av herr förste vice talmannen *Skoglund m. fl.*, i vilka motioner hemställts,

dels att riksdagen i fråga om fördelningen av omkostnadsanslaget måtte besluta att bibehålla principen om lika grundbelopp för alla och att höja dessa grundbelopp, så att de mindre och minsta länen bliva bättre tillgodosedda, samt att avsevärt minska inflytandet av faktorn övrigt folkmängd på fördelningen eller — därest riksdagen skulle i princip bifalla propositionen i fördelningsfrågan — att med tillämpningen skall anstå till dess behovet av statsbidragsavlönade resande befattningshavare blivit jämnare tillgodosett,

dels ock att riksdagen måtte besluta att tilldela Östergötlands läns hushållningssällskap ytterligare en jordbruksinstruktör och uppräknade avlöningsanslaget med härför erforderligt belopp;

4) II: 482 av herr *Hæggbloom*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i kungörelsen nr 502/1948 samt reglementena nr 451/1949 och 269/1950 att full överensstämmelse ernås i fråga om statsbidrag till hushållningssällskapens samtliga verksamhetsgrenar;

5) II: 483 av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att vid fördelning av hushållningssällskapens omkostnadsanslag av folkmängd i stad icke skall medräknas den del, som över skjuter 10 000 invånare;

6) II: 484 av herrar *Johnsson* i Kastanjegården och *Mårtensson* i Smedstorp, vari hemställt, att nuvarande krav å visst ortsbidrag skall slopas jämväl med avseende å de av hushållningssällskapen bedrivna åtgärderna på fiskets och undervisningens områden.

Beträffande de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet den 12 maj 1950 tre sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående ändrade grunder för fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag m. m. De sakkunniga voro statssekreteraren i jordbruksdepartementet M. I. C.-H. Nordlander, tillika ordförande, byråchefen i lantbruksstyrelsen E. A. Granström och direktören i Hushållningssällskapens förbund S. J. G. Zachrisson, Stockholm. De sakkunniga, som antagit namnet 1950 års hushållningssällskapsutredning, ha den 13 juni 1951 avgivit betänkande med förslag rörande ändrade grunder för fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag m. m.

Över betänkandet ha efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, samtliga hushållningssällskap och Hushållningssällskapens förbund, Riksförbundet Landsbygdens folk samt Sveriges lantbruksförbund.

Lantbruksstyrelsen har den 24 augusti 1951 framlagt anslagsäskanden beträffande bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1952/53. Beträffande avlöningsanslaget har styrelsen hemställt om en ökning med 864 600 kronor till 4 286 600 kronor. Omkostnadsanslaget har av styrelsen upptagits med ett preliminärt beräknat belopp av 4 200 000 kronor. Styrelsen har därvid framhållit, att den hade för avsikt att i sitt yttrande över utredningens förslag lämna en slutgiltig beräkning av sistnämnda anslag.

Sedermera har Hushållningssällskapens förbund i två skrivelser den 2 oktober 1951 hemställt dels att minst en befattning som husdjursinstruktör hos varje hushållningssällskap och ytterligare fyra jordbruksinstruktörsbefattningar skola inrättas, dels att hushållningssällskapens omkostnadsanslag för nästa budgetår skall upptagas med 4 450 000 kronor.

Slutligen har i detta sammanhang behandlats en framställning från lantbruksstyrelsen (skr. 21/7 1951) angående statsbidrag för avlönande av en extra tjänsteman hos Västernorrlands läns hushållningssällskap. Över framställningen har statskontoret avgivit yttrande den 5 september 1951.

Hushållningssällskapsutredningens förslag och yttrandena däröver.

Utskottet torde i det följande få lämna en kortfattad redogörelse för utredningens förslag och däröver avgivna yttranden. Beträffande en närmare redogörelse i dessa avseenden torde utskottet få hänvisa till s. 4—39 i propositionen.

A. Huvuddragen av förslaget.

Utredningens förslag. Utredningens uppdrag har omfattat i huvudsak fyra uppgifter, nämligen *dels* frågan om en ändring av de grunder, som nu gälla beträffande fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag, *dels* frågan vilken belastning de s. k. ortsbidragen utgöra för hushållningssällskapen samt vad ett slopande av dessa bidrag skulle få för inverkan på sällskapens behov av bidrag av statsmedel och på grunderna för fördelningen av omkostnadsanslaget, *dels* spörsmålet om lämpligheten av att inarbeta de s. k. norrlandsbidragen i sistnämnda anslag och *dels* slutligen frågan om en utvidgning av den med statsbidrag avlönade kontorspersonalen hos sällskapen. Däremot har utredningen ej haft att ingå på frågan om storleken i och för sig av det statliga omkostnadsanslag, som bör utgå till sällskapen.

I fråga om *grunderna för fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag* föreslår utredningen att i stället för det nuvarande grundbeloppet å 15 000 kronor till varje hushållningssällskap skall utgå ett grundbelopp med 5 000 kronor för varje resande statsbidragsavlönad befattningshavare. Om antalet dylika befattningshavare ökas, bör detta föranleda en motsvarande ökning av omkostnadsanslaget.

Den del av omkostnadsanslaget, som återstår sedan nyssnämnda grundbelopp utgått, bör enligt utredningens förslag fördelas efter samma grunder som nu gälla, med allenast en mindre av tekniska skäl föranledd jämkning.

De nya fördelningsgrunderna föreslås skola tillämpas från och med kalenderåret 1952.

I fråga om *ortsbidragen* påvisas i betänkandet att en höjning av statsbidragen till speciella verksamhetsgrenar, som företages i syfte att minska eller borttaga ortsbidragen, får helt andra verkningar för de enskilda sällskapen än en höjning av det allmänna omkostnadsanslaget med motsvarande belopp. Med hänsyn härtill uttalar utredningen att en höjning av statsbidragen och en däremot svarande minskning av ortsbidragen icke lämpligen bör komma i fråga, därest man främst åsyftar att åstadkomma en generell

förstärkning av hushållningssällskapens ekonomiska resurser, utan att man i så fall i stället bör höja det allmänna omkostnadsanslaget.

Utredningen föreslår emellertid att bestämmelsen att presterande av ordsbidrag skall utgöra en förutsättning för rätt till statsbidrag skall slopas. Förslaget gäller de bidrag, som utgå för fröodling, berberisbekämpning, nötboskapsavel, kontrollföreningsverksamhet, svinskötsel och fårskötsel.

I fråga om *norrlandsanslaget* uttalar sig utredningen mot tanken på att de bidrag, som hittills utgått ur norrlandsanslaget till hushållningssällskapen i Norrland samt i Värmlands och Kopparbergs län, skulle inarbetas i det allmänna omkostnadsanslaget. Utredningen anser att dessa bidrag även i fortsättningen böra hållas skilda från sistnämnda anslag samt fördelas efter i stort sett samma grunder som för närvarande gälla. Däremot anser utredningen att medel för ändamålet i fortsättningen böra utgå icke ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utan ur ett särskilt riksstatsanslag under nionde huvudtiteln.

Vad nu sagts gäller dock ej de tillskott å 40 000 respektive 60 000 kronor, som Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap de senaste åren erhållit såsom särskilda bidrag till rese- och traktamentskostnader för befattningshavarna. Ifrågakarande belopp böra enligt utredningens åsikt tillföras det allmänna omkostnadsanslaget.

Utredningen har även upptagit frågan om användningen av den del av norrlandsanslaget, som hittills disponerats för utbetalande av bidrag till uppförande av mejerianläggningar m. m. Utredningen anser sig kunna konstatera att dessa bidrag, på grund av produktionsutvecklingen i Norrland och koncentrationen av driften till större enheter, numera ha mindre betydelse än de hade då stödformen infördes. Det framhålles vidare att bidragen efter hand kommit att utgå även för anläggningar i andra delar av Norrland än dem, för vilka de från början varit avsedda. Därest det i samband med den föreslagna omläggningen av grunderna för fördelningen av omkostnadsanslaget av statsfinansiella skäl ej skulle vara möjligt att på annat sätt bereda sällskapen en reell anslagsökning, förordar utredningen med hänsyn till dessa förhållanden att bidragsgivningen till mejerianläggningar o. d. skall begränsas till de områden, för vilka den från början varit speciellt avsedd, d. v. s. till lappmarkerna och därmed jämförliga trakter. De medel, som skulle inbesparas genom en sådan begränsning, eller cirka 300 000 kronor om året, böra i så fall i stället tillföras hushållningssällskapens omkostnadsanslag.

I den mån det kan anses påkallat, att något särskilt stöd skall utgå till sådana redan uppförda eller påbörjade mejerianläggningar, som ej i fortsättningen skulle kunna inrymmas under bidragsbestämmelserna men för vilka bidrag ur norrlandsanslaget enligt hittills tillämpad praxis skulle ha kunnat komma ifråga, bör enligt utredningens åsikt hinder ej möta för Kungl. Maj:t att såsom en övergångsåtgärd bevilja bidrag till dylika anläggningar ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Vad till slut gäller den med statsbidrag avlönade *kontorsbiträdespersona-*

len hos hushållningssällskapen föreslår utredningen — såsom ett provisorium i avbidan på att en mera allmän förstärkning av hushållningssällskapens resurser skall bli möjlig — att antalet statsbidragsavlönade kontorsbiträden vid sällskapen skall ökas med 20. Dessa befattningar avses skola fördelas på sällskapen av Kungl. Maj:t efter förslag från lantbruksstyrelsen.

Yttrandena. Utredningens förslag har *i sina huvuddrag tillstyrkts i så gott som samtliga yttranden*. På enstaka punkter ha dock avvikande meningar uttalats. Särskilt gäller detta reglerna för fördelningen av den del av omkostnadsanslaget, som skulle återstå, sedan de av utredningen föreslagna grundbeloppen utgått.

B. Grunderna för fördelningen av omkostnadsanslaget.

Utredningens förslag. Utredningen understryker inledningsvis att den helt ansluter sig till vad chefen för jordbruksdepartementet i direktiven för utredningen anfört om att fördelningsgrunderna alltjämt böra vara schematiska och automatiskt verkande och att sålunda någon prövning ej bör ske av de olika sällskapens statförslag eller ekonomiska ställning.

I betänkandet framhålles vidare att de klagomål beträffande omkostnadsanslaget, som anförts från hushållningssällskapen, främst synas ha gällt det förhållandet, att bidragen ur anslaget icke varit tillräckliga för att sällskapen skulle kunna uppehålla sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt. Något mera allmänt eller allvarligt missnöje med de nu gällande fördelningsgrunderna synes däremot icke ha kommit till uttryck inom sällskapen, dock med det undantaget att åtskilliga sällskap hävdade att dessa grunder tagit alltför liten hänsyn till de skillnader i fråga om storleken av befattningshavarnas rese- och traktamentskostnader, som föreligga mellan olika sällskap. Utredningen understryker att denna anmärkning är desto viktigare, som en förhållandevis stor del av sällskapens totala utgifter utgöres av dylika kostnader.

Utredningen erinrar i detta sammanhang om att även en annan olägenhet är förenad med de nu gällande fördelningsgrunderna. Den åsyftar därmed det förhållandet att ett sällskap, som erhåller en ny statsbidragsavlönad tjänst, till exempel en ny konsulent- eller instruktörstjänst, icke kan påräkna att samtidigt få någon sådan höjning av omkostnadsbidraget, som skulle erfordras för att täcka de rese- och traktamentskostnader, vilka nödvändigtvis måste uppstå under utövandet av den nya tjänsten. Utredningen påpekar att även om omkostnadsanslaget höjes i samband med inrättandet av den nya tjänsten kommer denna ökning enligt nu gällande regler att fördelas på samtliga sällskap. Det kan därför inträffa att den endast till en mycket ringa del kommer det eller de sällskap till godo, för vilka den egentligen varit avsedd.

Det enklaste sättet att komma till rätta med de nu berörda olägenheterna är enligt utredningens mening att omarbeta de nu gällande bestämmel-

serna om grundbeloppet så att man — i stället för att lämna varje sällskap ett relativt lågt fixt grundbelopp — låter en del av omkostnadsanslaget fördelas på sällskapen i förhållande till antalet resande statsbidragsavlönade befattningshavare vid varje sällskap. Genom en dylik åtgärd skulle bland annat vinnas den fördelen, att en del av anslaget skulle fördelas på ett sätt, som stode i direkt proportion till sällskapens utgifter för rese- och traktamentskostnader till befattningshavarna. Vidare skulle man vinna, att en utvidgning av den statsbidragsavlönade personalen vid ett visst sällskap automatiskt skulle få till följd en motsvarande ökning av sällskapets omkostnadsanslag.

Beträffande möjligheterna att genomföra en dylik ändring anföres i betänkandet att det, om man skall beträda den nyss antydda vägen, tydligen av praktiska skäl är önskvärt att det belopp, som skall utgå för varje resande statsbidragsavlönad befattningshavare, skall vara detsamma vid samtliga hushållningssällskap. Detta förutsätter åter, att divergenserna mellan de olika sällskapen i fråga om rese- och traktamentskostnaderna såväl totalt per här avsedd befattningshavare som per förrättningsdag ej skola vara alltför stora.

För att få klarlagt huruvida denna förutsättning föreligger har utredningen gjort en undersökning rörande dels storleken av rese- och traktamentskostnaderna för varje resande statsbidragsavlönad befattningshavare, dels antalet resdagar per befattningshavare och dels den genomsnittliga rese- och traktamentskostnaden per dag. Resultatet av undersökningen framgår av en i betänkandet (s. 39) intagen tablå, till vilken här torde få hänvisas. Enligt denna tablå skulle bland annat den genomsnittliga rese- och traktamentskostnaden i kronor per befattningshavare under år 1949 ha uppgått till 4 474 kronor, antalet rese- och förrättningsdagar per befattningshavare i medeltal ha varit 160 och rese- och traktamentskostnaderna per dag i genomsnitt ha uppgått till 28 kronor.

Som ett sammanfattande omdöme beträffande resultatet av undersökningen uttalar utredningen att de differenser, som föreligga beträffande de totala rese- och traktamentskostnaderna per befattningshavare respektive i fråga om de genomsnittliga rese- och traktamentskostnaderna per förrättningsdag, ej synas vara större än att man kan bortse från desamma, då det gäller att fastställa schematiska grunder för fördelningen av omkostnadsanslaget.

Utredningen förordar med hänsyn till det nu anförda att i stället för det nuvarande grundbeloppet å 15 000 kronor per hushållningssällskap skall sättas ett grundbelopp, som utgår med ett visst belopp per resande statsbidragsavlönad befattningshavare.

Vad angår storleken av det belopp, som bör beräknas per resande befattningshavare, framhålles att de faktiska rese- och traktamentskostnaderna för sådana befattningshavare, som företagit förrättningsresor i någon större omfattning, år 1949 uppgått till i genomsnitt ej fullt 4 500 kronor per befattningshavare. Med hänsyn till de kostnadsökningar, som därefter inträtt

eller som kunna väntas inom den närmaste tiden, föreslår utredningen att beloppet skall bestämmas till 5 000 kronor.

Utredningen understryker, att en tillämpning av den nu föreslagna fördelningsgrunden förutsätter, att omkostnadsanslaget i samband med varje utökning av antalet resande statsbidragsavlönade befattningshavare skall höjas med ett belopp, motsvarande vad sällskapen skola erhålla för de nya befattningshavarna.

Med den fördelningsgrund, som nu föreslagits, skulle inemot hälften av det nuvarande omkostnadsanslaget bli disponerad. Vad angår frågan om de grunder, efter vilka återstoden av anslaget bör fördelas, kunna enligt utredningens uppfattning olika synpunkter anföras. Utredningen framhåller, att genom de nuvarande fördelningsgrunderna hänsyn toges till en rad olika faktorer, vilka var för sig kunna sägas i viss mån ge ett uttryck för omfattningen av de föreliggande arbetsuppgifterna och därmed också för anslagsbehovet, samt vidare på sätt och vis kunna anses representera olika avsnitt av sällskapens verksamhet.

I betänkandet anføres vidare att det är klart att det svårligen kan göras gällande att de nuvarande fördelningsgrunderna ge något objektivt sett absolut rättvisande uttryck för omfattningen av de arbetsuppgifter, som föreligga i de olika hushållningssällskapsområdena, och därmed för det sätt, på vilket fördelningen mellan de olika sällskapen bör ske. Utredningen påpekar även att mot dessa fördelningsgrunder kan riktas den anmärkningen, att de delvis verka i motsatt riktning och följaktligen delvis neutralisera varandra. En annan invändning, som enligt utredningen kan göras mot dem, är att man kan ifrågasätta riktigheten av att totalarealen för vissa län får spela så stor roll som den för närvarande faktiskt gör. Man synes vidare kunna diskutera om det är riktigt att taga någon som helst hänsyn till befolkningsantalet i de största städerna, där sällskapens verksamhet torde vara mycket ringa.

Efter att ha övervägt olika möjligheter att komma fram till fördelningsgrunder, som skulle kunna anses objektivt sett vara mera rättvisande än de nuvarande, har utredningen funnit det lämpligast, att man vid valet av fördelningsgrunder skall ändra de nuvarande bestämmelserna endast i den mån så kan anses påkallat för att undanröja uppenbara olägenheter av dessa. Detta önskemål blir enligt utredningens mening tillgodosett genom den omläggning av grundbeloppet, som tidigare berörts.

Utredningen stannar alltså vid att förorda, att de nuvarande fördelningsgrunderna skola bibehållas oförändrade med den ändringen, att det nu utgående grundbeloppet skall ersättas av ett grundbelopp med 5 000 kronor för varje resande statsbidragsavlönad befattningshavare.

De nya bidragsreglerna böra enligt utredningens mening tillämpas redan vid fördelningen av omkostnadsanslaget för kalenderåret 1952.

Yttrandena. Utredningens förslag att det nuvarande grundbeloppet å 15 000 kronor till varje hushållningssällskap skall ersättas av ett grundbidrag å 5 000 kronor för varje resande statsbidragsavlönad befattningshavare till-

styrkes eller lämnas utan erinran i *flertalet yttranden*. Bland annat tillstyrkes förslaget sålunda av *lantbruksstyrelsen*, *Hushållningssällskapens förbund* och *det övervägande antalet hushållningssällskap*. Förslaget avstyrkes åter uttryckligen av *statskontoret*, varjämte *Skaraborgs läns hushållningssällskap* anser att det ej bör genomföras för närvarande. Även i *åtskilliga andra yttranden* ha anmärkningar framförts mot förslaget.

C. Ortsbidragen.

Utredningens förslag. Utredningen framhåller, att syftet med bestämmelserna om ortsbidragen torde ha varit att få en garanti för att ett verkligt orsintresse skulle föreligga för de åtgärder, som man ville främja genom det statliga stödet, och samtidigt även skapa en viss säkerhet för att sparsamhet skulle iakttagas med de allmänna medel som ställdes till förfogande. Även om det ur dessa synpunkter från början kan ha funnits fog för bestämmelserna om ortsbidragen, anser utredningen det dock synnerligen tvivelaktigt, om så alltjämt kan anses vara fallet. Den påpekar att jordbrukarnas intresse för åtgärder av här avsedda slag torde vara tillräckligt ådagalagt. Detta gäller särskilt den viktigaste gruppen, nämligen åtgärder på husdjurskötselns område. Regleringen av hur stora belopp, som skola ställas till förfogande av allmänna medel, kan enklast ske vid prövningen av anslagsäskandena för ändamålet. I vart fall så länge det allmänna ej påtagit sig hela kostnaden för åtgärderna synes man vidare ej behöva befara att ett borttagande av begränsningen skulle leda till onödiga utgifter.

Utredningen har vidare redogjort för vissa nackdelar, som äro förenade med de nuvarande bestämmelserna. För att ge en allmän bild av vad bestämmelserna om ortsbidrag i ekonomiskt hänseende betyda för sällskapen har utredningen därjämte uppgjort en tablå över storleken av de statsbidrag till de ifrågakvarande verksamhetsgrenarna, som under år 1949 utgått i varje särskilt hushållningssällskapsområde. Tabblån är såsom bilaga 9 fogad vid utredningens betänkande till vilket här torde få hänvisas. Utredningen framhåller att man i avsaknad av exakta uppgifter om vad sällskapen av egna medel utgivit i ortsbidrag torde få taga statsbidragens storlek såsom ett schematiskt uttryck även för den belastning, som bestämmelserna om ortsbidrag innebära för de olika sällskapen. Detta gäller dock enligt vad som påpekas i betänkandet givetvis ej i de fall, då sällskapen redovisat avgifter från djurägarna såsom ortsbidrag.

Med det nu sagda anser utredningen även frågan, vad ett slopande av ortsbidragen skulle få för inverkan på sällskapens bidragsbehov, i stort sett besvarad. Däremot ger tabblån självfallet ej något svar på den i direktiven ställda frågan hur ett slopande av bestämmelserna om ortsbidrag borde påverka grunderna för fördelningen av omkostnadsanslaget. Härom framhåller utredningen först, att det icke finnes något direkt samband mellan de olika sällskapens utgifter för ortsbidrag och deras andel i det statliga omkostnadsanslaget. Detta gäller vare sig man tillämpar de regler för fördelningen av

omkostnadsanslaget, som nu gälla, eller dem, som utredningen föreslagit. Förhållandet belyses av en i betänkandet (s. 58) intagen uppställning, vari angives dels hur stor del de statsbidrag, som under år 1949 utgingo till de olika sällskapen för ifrågavarande ändamål, procentuellt utgjorde av den sammanlagda summan av dessa statsbidrag, dels hur stor del som varje sällskap erhåller av omkostnadsanslaget enligt de nu gällande respektive enligt de av utredningen förslagna fördelningsgrunderna.

Utredningen framhåller att det av tablån framgår att en höjning av statsbidragen, som företages i syfte att minska eller borttaga ortsbidragen, får helt andra verkningar för de enskilda sällskapen än en höjning av omkostnadsanslaget med motsvarande belopp. Som exempel anföres, att en fördubbling av statsbidragen och en däremot svarande minskning av ortsbidragen skulle medföra en besparing av 14 220 kronor för Stockholms läns och stads hushållningssällskap, medan en höjning av omkostnadsanslaget med motsvarande belopp med tillämpning av nu gällande fördelningsgrunder skulle tillföra sagda sällskap 27 100 kronor. För Älvsborgs läns södra hushållningssällskap bli motsvarande siffror 28 448 respektive 19 300 kronor.

Med hänsyn till det anförda uttalar utredningen som sin uppfattning, att en höjning av statsbidragen och en däremot svarande minskning av ortsbidragen icke lämpligen bör komma i fråga, därest man främst åsyftar att åstadkomma en generell förstärkning av hushållningssällskapens ekonomiska resurser. I sådant fall bör man i stället höja det allmänna omkostnadsanslaget. Vill man i främsta rummet stimulera verksamheten på de områden, för vilka bidragen äro avsedda, kan däremot en dylik åtgärd givetvis vara lämplig. Man bör emellertid då vara på det klara med att den lättnad densamma medför för sällskapen varierar mycket och att åtgärden därför ej kan ersätta en höjning av omkostnadsanslaget, därest en sådan höjning i och för sig är påkallad.

Utredningen föreslår emellertid en ändring av bestämmelserna om statsbidrag. Enligt dess mening bör nämligen föreskriften att presterande av ortsbidrag skall utgöra förutsättning för rätt till statsbidrag slopas. I betänkandet framhålles att en sådan ändring icke skulle medföra någon ökad belastning för statsverket men likväl innebära en viss lättnad för sällskapen.

Förslaget om slopande av villkoret om ortsbidrag gäller följande statsbidragsunderstödda verksamhetsgrenar, nämligen fröodling, berberisbekämpning, nötboskapsavel, kontrollföreningar, svinskötsel och fårskötsel.

Ändringen bör enligt utredningen genomföras i fråga om fröodling, berberisbekämpning, svinskötsel och fårskötsel från och med den 1 juli 1952, i fråga om kontrollföreningsverksamheten från och med ingången av verksamhetsåret 1952/53 samt beträffande nötboskapsaveln från och med den 1 januari 1953.

Yttrandena. Utredningens förslag om att presterande av ortsbidrag ej längre skall utgöra förutsättning för erhållande av statsbidrag till vissa verksamhetsgrenar tillstyrkes av *samtliga remissinstanser utom statskontoret.*

D. Norrlandsanslaget.

Utredningens förslag. I direktiven uttalades att det av flera skäl syntes lämpligt att de särskilda bidrag, som utgå ur norrlandsanslaget till hushållningssällskapen i Norrland samt i Värmlands och Kopparbergs län, skulle inarbetas i hushållningssällskapens allmänna omkostnadsbidrag. Denna fråga borde därför närmare övervägas under utredningen. Hushållningssällskapsutredningen avvisar emellertid för sin del tanken på att sammanföra ifrågavarande bidrag med bidragen ur det allmänna omkostnadsanslaget.

Utredningen har ej heller funnit skäl att föreslå någon ändring i fråga om fördelningen av bidragen. Utredningen anser sålunda, att förutom norrlandslänen både Värmlands och Kopparbergs län även i fortsättningen böra erhålla del av bidragen och har ej heller någon erinran mot det sätt på vilket bidragen fördelats mellan dessa sällskap. I den mån några jämkningar i fråga om fördelningen kunna finnas påkallade, bör det enligt utredningen liksom hittills få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta därom. Utredningen förutsätter dock givetvis, att de belopp å 40 000 respektive 60 000 kronor, vilka för närvarande utgå till Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap för bestridande av rese- och traktamentskostnader för befattningshavarna, skola bortfalla. Motsvarande belopp, tillhopa 100 000 kronor, bör i stället tillföras det allmänna omkostnadsanslaget.

Ehuru utredningen sålunda anser, att ifrågavarande bidrag ej böra sammanföras med hushållningssällskapens omkostnadsanslag, förordar den dock en annan ändring beträffande desamma. Utredningen anser nämligen att bidragen i fortsättningen böra utgå ur ett särskilt riksstatsanslag under nionde huvudtiteln.

Beträffande användningen av det sålunda föreslagna anslaget framhåller utredningen att Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med vad som gäller för närvarande, bör äga rätt att ur anslaget direkt bevilja bidrag för speciella ändamål.

I detta sammanhang har utredningen även upptagit frågan, i vad mån sällskapen böra ha rätt att efter eget gottfinnande disponera de medel, som anvisas till dem ur anslaget. Utredningen förordar, att sällskapen i princip skola tillerkännas dylik rätt. Hävid gör den dock den reservationen, att hinder ej bör möta för Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen att, därest så skulle visa sig påkallat, liksom nu meddela vissa bestämmelser rörande användningen av medlen.

Vad hittills anförts har endast gällt den del av norrlandsanslaget, som brukat ställas till hushållningssällskapens förfogande. En betydande del av norrlandsanslaget — närmare 400 000 kronor om året — användes emellertid för utbetalande av bidrag till uppförande av mejerianläggningar m. m. Utredningen har i anslutning till sitt förslag om ändrade grunder för fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag ansett sig böra upptaga även frågan om användningen av dessa medel.

Med hänsyn till vissa i betänkandet angivna förhållanden har utredningen den uppfattningen, att man ej ur det norrländska jordbrukets synpunkt behöver hysa några allvarligare betänkligheter mot ett borttagande eller en begränsning av ifrågavarande bidrag, därest de medel, som därigenom inbesparas, komma jordbruket till godo i annan form och på ett sätt som innebär påtagliga fördelar. Med denna utgångspunkt har utredningen övervägt lämpligheten av att ifrågavarande medel helt eller delvis skola tillföras hushållningssällskapens allmänna omkostnadsanslag.

Därest det i samband med den föreslagna omläggningen av grunderna för fördelningen av omkostnadsanslaget av statsfinansiella skäl icke skulle vara möjligt att på annat sätt bereda sällskapen en reell anslagsökning, förordar utredningen härvid, att bidragsgivningen ur norrlandsanslaget till mejerier m. fl. inrättningar skall begränsas till att avse anläggningar i lappmarken och därmed jämförliga trakter och att i samband därmed även medelsanvisningen för sistnämnda ändamål skall begränsas till förslagsvis 100 000 kronor om året. Samtidigt bör den besparing, som göres därigenom, eller cirka 300 000 kronor om året, tillföras det allmänna omkostnadsanslaget. Detta skulle i så fall komma att uppgå till i runt tal ($3\ 100\ 000 + 100\ 000 + 300\ 000 =$) 3 500 000 kronor. Medel för utbetalande av de nu nämnda bidragen till mejerier m. m. anses lämpligen böra utgå ur det anslag till produktionsfrämjande åtgärder i Norrland m. m., som enligt vad utredningen tidigare förordat bör uppföras såsom ett särskilt riksstatsanslag under nionde huvudtiteln. Detta skulle innebära, att norrlandsanslaget icke längre skulle behöva upptagas såsom en särskild delpost av anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Utredningen berör till sist frågorna om eventuella övergångsbestämmelser beträffande bidrag till sådana redan uppförda eller påbörjade anläggningar, som ej i fortsättningen skulle kunna inrymmas under bidragsbestämmelserna men för vilka bidrag ur norrlandsanslaget enligt hittills tillämpad praxis skulle ha kunnat komma i fråga. Den uttalar att, i den mån ett särskilt stöd till dylika anläggningar kan anses påkallat, hinder ej torde böra möta för Kungl. Maj:t att såsom en övergångsåtgärd bevilja bidrag till desamma ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Utredningen åsyftar härvid särskilt sådana företag, vilka redan erhållit bidrag men där de hittills beviljade bidragsbeloppen endast uppgå till en del av vad företaget kunnat påräkna därest den nyss angivna ändringen ej vidtagits.

Yttrandena. Även utredningens förslag till en viss omläggning av norrlandsanslaget tillstyrkes eller lämnas utan erinran i så gott som samtliga yttranden, bland annat av *hushållningssällskapen i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län*. I flera yttranden framföras dock vissa invändningar mot förslaget.

E. Hushållningssällskapens kontorspersonal.

Utredningens förslag. I betänkandet framhålles, att verksamheten vid hushållningssällskapen hunnit stabiliseras under den tid, som gått sedan omorganisationen av sällskapen genomfördes. Det kan enligt utredningens uppfattning icke råda något tvivel om att det sammanlagda behovet av kontorspersonal vid sällskapen betydligt överstiger det nuvarande antalet i personalförteckningarna upptagna tjänster av detta slag. Utredningen hänvisar i detta sammanhang till en i betänkandet intagen sammanställning över den biträdespersonal som nu avlönas av sällskapens egna medel. I samband härmed uttalar utredningen också att sällskapen för närvarande ofta otvivelaktigt på många håll av brist på medel till avlönande av skrivbiträdespersonal tvingas låta andra befattningshavare själva utföra skrivarbete, som lämpligen bort anförtros dylik personal.

Det kan därför enligt utredningens mening icke råda något tvivel om att en utvidgning av den statsbidragsavlönade biträdespersonalen vid sällskapen är motiverad. Särskilt uppenbart finner utredningen detta vara beträffande de större hushållningssällskapen. Utredningen har därför också övervägt att föreslå en generell utvidgning av biträdespersonalen med ett kontorsbiträde för varje hushållningssällskap och därjämte ett lämpligt antal befattningar av samma slag att fördelas mellan de större sällskapen. Utredningen har emellertid ansett sig icke böra framlägga ett dylikt förslag.

För att man skall kunna åtminstone delvis undanröja den orättvisa, som ligger däri att de nuvarande bestämmelserna ej taga någon som helst hänsyn till variationerna mellan de olika sällskapen i fråga om arbetets omfattning, och samtidigt åstadkomma en viss lättnad för sällskapen, föreslår utredningen emellertid, att från och med den 1 juli 1952 ytterligare 20 befattningar som kontors- och skrivbiträden skola upptagas i sällskapens personalförteckningar. Det bör enligt utredningens uppfattning lämpligen få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag från lantbruksstyrelsen fördela dessa tjänster på de olika sällskapen. I den mån tjänsterna besättas med personer, vilka redan förut varit anställda hos vederbörande sällskap, torde i fråga om befattningshavarnas inplacering i löneklass få gälla samma övergångsbestämmelser, som tidigare tillämpats i liknande fall.

Utredningen framhåller, att det förslag, som den sålunda framlägger, icke är avsett att innebära någon definitiv lösning av den föreliggande frågan utan i stället bör betraktas som ett provisorium i avbidan på att en mera allmän förstärkning av hushållningssällskapens resurser skall bli möjlig.

En ökning av antalet kontorsbiträden med 20 skulle för statsverket medföra en ökning av anslaget till avlöningskostnader med i runt tal 104 000 kronor (inbegripet rörligt tillägg enligt de hösten 1951 gällande grunderna).

Yttrandena. Förslaget om en utvidgning av den statsbidragsavlönade kontorspersonalen vid hushållningssällskapen tillstyrkes av *samtliga remissinstanser* utom *statskontoret*. Därvid framhålla dock bland andra *åtskilliga*

hushållningssällskap, att den föreslagna ökningen endast tillgodoser en del av det föreliggande behovet och följaktligen kan godtagas blott såsom ett provisorium i avbidan på en mera definitiv lösning av biträdesfrågan. *Hushållningssällskapens förbund* ävensom *flera hushållningssällskap* anse vidare, att antalet nya befattningar redan nu bör sättas något högre än vad utredningen förslagit.

Utredningen har slutligen framlagt förslag till särskilda övergångsbestämmelser.

Anslagsberäkningar för budgetåret 1952/53.

Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar. I skrivelse den 24 augusti 1951 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att anslaget skall höjas med 864 600 kronor. Av detta belopp ha 110 500 kronor avsetts för avlöningar till 26 husdjursinstruktörer i lönegrad Ca 16 under sex månader samt 60 200 kronor respektive 693 900 kronor för att täcka merkostnader till följd av löneklassförändringar och det rörliga tilläggets höjning. Beträffande de föreslagna husdjursinstruktörstjänsterna har styrelsen framhållit, att inrättandet av dessa tjänster synes var det mest angelägna bland hushållningssällskapens önskemål i fråga om personalutökningar.

Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader. *Lantbruksstyrelsen* har i skrivelse den 24 augusti 1951 hemställt, att anslaget skall uppföras med 4 200 000 kronor, vilket i förhållande till innevarande budgetårs anslagsanvisning innebär en ökning med 1 100 000 kronor. Beträffande beräkningen av anslagsbehovet har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Den under de senaste åren inträffade kostnadsstegringen har berört samtliga de utgifter — avlöningar, rese- och traktamentsersättningar, hyror, expenser o. s. v. — som skola täckas med hjälp av omkostnadsanslaget. Kostnadsökningarna under de olika utgiftsposterna ha varierat något men torde i genomsnitt icke understiga 20 procent. *Lantbruksstyrelsen* föreslår därför, att omkostnadsanslaget för budgetåret 1952/53 skall uppskrivas med motsvarande procenttal. Uppskrivningen synes böra avse det belopp å 3 200 000 kronor, som utgöres av dels nu utgående omkostnadsanslag å 3 100 000 kronor och dels de 100 000 kronor, som Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap erhållit under de senaste åren för bestående av rese- och traktamentskostnader för befattningshavarna och som enligt utredningens förslag lämpligen böra tillföras omkostnadsanslaget.

Lantbruksstyrelsen har i sitt förslag till anslagsäskanden hos 1952 års riksdag under punkten Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar hemställt om inrättande av 26 husdjursinstruktörsbefattningar i lönegrad Ca 16. Härigenom skulle särskilt bidrag till hushållningssällskapen för övervakning av kontrollföreningsverksamheten icke längre erfordras liksom icke heller medel till avlönande av hos kontrollnämnden anställda överkontroll-assistenter. Ett bifall till sagda förslag synes böra medföra dels en ökning av grundbeloppet med 5 000 kronor för ett vart hushållningssällskap och dels en ökning av omkostnadsanslaget. I fråga om sistnämnda ökning får

lantbruksstyrelsen anföra följande. Såsom anförts har styrelsen föreslagit, att 26 husdjursinstruktörsbefattningar skola inrättas. Av ifrågavarande instruktörer äro 14 stycken avsedda att ersätta hos sällskapen anställda överkontrollassistenter, vilkas rese- och traktamentsersättningar redan nu belasta sällskapens omkostnadsanslag. De övriga 12 husdjursinstruktörerna, som måste betraktas såsom nya tjänstemän hos sällskapen, avses skola ersätta de hos kontrollnämnden anställda överkontrollassistenterna. Styrelsen anser med hänsyn härtill att omkostnadsanslaget bör uppräknas med ett belopp av ($12 \times 5\,000 =$) 60 000 kronor.

Hushållningssällskapsutredningen har förordat att, därest det ej skulle vara möjligt att på annat sätt bereda sällskapen en anslagsökning, från anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utgående bidrag till mejerianläggningar och dylikt borde begränsas till att avse de områden, för vilka de från början varit speciellt avsedda, det vill säga lappmarkerna och därmed jämförliga trakter. De medel, som härigenom skulle inbesparas, eller cirka 300 000 kronor om året, borde enligt utredningens mening i stället tillföras omkostnadsanslaget. Styrelsen tillstyrker förslaget att 300 000 kronor skola överföras till omkostnadsanslaget. Detta skulle alltså i enlighet med vad styrelsen i det föregående anført böra uppräknas till ($3\,100\,000 + 100\,000 + \frac{3\,200\,000 \times 20}{100} + 60\,000 + 300\,000 =$) 4 200 000 kronor för budgetåret 1952/53.

I propositionen har vidare anmälts en av *Hushållningssällskapens förbund* gjord ansökning i fråga om anvisande av medel å omkostnadsanslaget.

Departementschefen.

Departementschefen har anført följande.

»Vad angår grunderna för fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag vill jag inledningsvis betona att det med hänsyn till den betydelse, som hushållningssällskapens arbete har, uppenbarligen är angeläget att de medel, som statsmakterna ställa till förfogande såsom bidrag till hushållningssällskapens omkostnader, skola vara så stora, att de göra det möjligt för sällskapen att uppehålla en effektiv verksamhet. Samtidigt är det emellertid också angeläget att reglerna för fördelningen av detta belopp skola vara ändamålsenligt utformade.

Det förslag, som utredningen framlagt i sistnämnda hänseende, avviker från nu gällande bestämmelser såtillvida, att enligt förslaget en betydande del av anslaget skall fördelas mellan sällskapen i förhållande till antalet resande statsbidragsavlönade befattningshavare hos dessa. Eftersom rese- och traktamentskostnaderna utgöra en mycket betydande del av sällskapens utgifter anser även jag det riktigt, att vid fördelningen större hänsyn skall tagas till dessa kostnader än vad för närvarande sker. På sätt utredningen påpekat vinner man med den i betänkandet förordade lösningen även den fördelen, att statsbidraget smidigt kan anpassas till de förändringar, som kunna inträffa i fråga om antalet resande statsbidragsavlönade befattningshavare vid de olika sällskapen. Jag biträder följaktligen i princip utredning-

ens förslag i denna del, vilket även tillstyrkts i flertalet yttranden. Grundbeloppet per resande statsbidragsavlönad befattningshavare synes, såsom föreslagits i betänkandet, för närvarande skäligen kunna bestämmas till 5 000 kronor. Med anledning av vad i en del yttranden anförts om eventuella jämkningar i detta belopp vid ändringar i rese- och traktamentskostnaderna vill jag framhålla att beloppet i princip torde böra vara så avvägt att det motsvarar de genomsnittliga faktiska rese- och traktamentskostnaderna per befattningshavare. Av praktiska skäl torde jämkning dock böra göras endast vid mera betydande förändringar i sagda kostnader. I anslutning till vad statskontoret anfört vill jag även påpeka att någon automatisk ökning av hela omkostnadsanslaget vid en höjning av antalet statsbidragsavlönade befattningshavare icke bör ske utan att frågan om en ökning av sagda anslag i en dylik situation liksom eljest bör prövas med hänsyn till föreliggande medelsbehov för sällskapen.

I ett yttrande har förordats att det nuvarande grundbeloppet å 15 000 kronor för varje hushållningssällskap skulle bibehållas vid sidan av det av utredningen föreslagna grundbeloppet per resande statsbidragsavlönad befattningshavare. Härmed torde ha avsetts att göra fördelningen förmånligare för de mindre sällskapen. Det är emellertid att märka, att redan utredningens förslag leder till gynnsammare resultat för de mindre sällskapen än de nuvarande bestämmelserna. Om även de nuvarande grundbeloppen skulle bibehållas, skulle detta innebära en ytterligare förskjutning av stödet till nackdel för bland andra de norrländska sällskapen. Då detta icke synes tillrädligt, kan jag ej biträda den åsikt, som uttalats i nämnda remissutlåtande.

Grundbeloppet bör, såsom redan nämnts, beräknas i förhållande till antalet resande statsbidragsavlönade befattningshavare. Mot vad utredningen anfört angående de tjänstemän, som böra hänföras till denna grupp, har jag intet att erinra. Hit böra alltså räknas hushållningssällskapens sekreterare samt alla innehavare av i personalförteckningarna upptagna tjänster såsom jordbruks-, husdjurs-, trädgårds-, maskin- och hemkonsulenter, fiskeriassistenter och jordbruksinstruktörer ävensom sådana maskininstruktörer, som anställts i stället för maskinkonsulenter.

Södermanlands läns hushållningssällskap har i sitt yttrande föreslagit att möjlighet skulle beredas Kungl. Maj:t eller eventuellt lantbruksstyrelsen att i särskilda fall medge att vid bestämmandet av grundbeloppet skulle få medräknas även tjänsteman, vilken visserligen icke avlönades med statsmedel men i allt väsentligt fullgjorde samma statsuppgifter som statsavlönade tjänstemän hos andra sällskap. Mot en sådan utvidgning kunna emellertid betänkligheter anföras ur såväl principiella som praktiska synpunkter. Jag kan därför icke ansluta mig till sagda förslag.

Enligt utredningen skulle vidare den del av omkostnadsanslaget, som återstår sedan grundbeloppen för resande statsbidragsavlönade befattningshavare avräknats, fördelas mellan sällskapen enligt i stort sett de regler, som nu gälla, eller med tre tiondelar efter den inom jordbruk med binäringar

sysselsätta folkmängden inom sällskapens områden, två tiondelar efter den övriga folkmängden inom samma områden — dock att där stad inom sådant område har fler än 10 000 invånare, av överskjutande invånarantalet skola medräknas endast 20 procent — fyra tiondelar efter antalet brukningsdelar inom områdena samt en tiondel efter områdenas totalareal. Dessa fördelingsgrunder kunna givetvis, såsom även utredningen framhållit, ingalunda anses vara helt invändningsfria. Goda skäl kunna sålunda exempelvis anföras för den i åtskilliga yttranden framförda uppfattningen, att fördelningsfaktorn övrig folkmängd i och för sig borde tillmätas mindre betydelse än vad för närvarande är fallet. Den del av omkostnadsanslaget, som skall fördelas med hjälp av de särskilda fördelningsfaktorerna, kommer emellertid vid ett genomförande av utredningens förslag beträffande grundbeloppet att bli proportionsvis väsentligt mindre än tidigare. Förslaget innebär alltså i realiteten en minskning av den betydelse, som tillkommer fördelningsfaktorn övrig folkmängd. En ytterligare jämkning på denna punkt skulle vidare kunna komma att få allvarliga återverkningar för vissa hushållningssällskap. Jag anser mig därför ej vilja ifrågasätta någon ändring på denna punkt. Liknande synpunkter kunna anföras även beträffande de ändringsförslag som framkommit i vissa andra yttranden. Med hänsyn till nu anförda förhållanden biträder jag utredningens förslag även i denna del.

I likhet med utredningen anser jag att de nya fördelningsgrunderna böra tillämpas redan från och med kalenderåret 1952. Vad i betänkandet anförts angående förfarandet vid utbetalandet av bidragen för sagda år föranleder ingen erinran från min sida.

Vad härefter angår förslaget, att presterande av ortsbidrag ej längre skall utgöra villkor för de statsbidrag, som utgå till fröodling, berberisbekämpning, nötboskapsavel, kontrollföreningsverksamhet, svinskötsel och fårskötsel, har detta med allenast ett fåtal undantag tillstyrkts av remissinstanserna. Även jag ansluter mig till detsamma. Med anledning av vad hushållningssällskapet i Kalmar läns södra område anført om att motsvarande ändring bör vidtagas även beträffande statsbidragen till viss undervisningsverksamhet må framhållas, att de bidragsförfattningar, som sällskapet åsyftat, icke innehålla något stadgande om ortsbidrag utan endast reglera omfattningen av det statliga stöd, som må utgå till verksamheten. Den fråga, som sällskapet berört, gäller därför i realiteten storleken i och för sig av sagda stöd. Denna fråga torde emellertid ej böra upptagas i detta sammanhang.

Vad härefter angår utredningens förslag angående det s. k. norrlandsanslaget anser även jag det lämpligast att statliga bidrag för de ändamål, som här avses, i fortsättningen skola bestridas från ett särskilt riksstatsanslag under nionde huvudtiteln. Detta synes lämpligen böra benämnas Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. Ur detta anslag torde till en början böra bestridas de bidrag, vilka hittills utgått ur norrlandsanslaget till hushållningssällskapen i Norrland samt till Värmlands och Kopparbergs län, dock med undantag av det belopp å 100 000 kronor, vilket

under de senaste budgetåren utgått såsom ett särskilt stöd åt hushållningssällskapen i Västerbottens och Norrbottens län. I likhet med utredningen anser jag det lämpligt att dessa bidrag i regel skola ställas till hushållningssällskapens fria disposition. Kungl. Maj:t bör vidare äga att ur anslaget direkt bevilja bidrag för speciella ändamål.

Ur norrlandsanslaget har emellertid utgått ej endast bidrag till vissa hushållningssällskap utan även bidrag för uppförande av mejerier och slakterier m. m. Sistnämnda bidragsverksamhet har enligt min mening otvivelaktigt varit av stort värde. Samtidigt är det emellertid klart att betydelsen av bidragen nu relativt sett är mindre än tidigare på grund av den utveckling och koncentration, som ägt rum inom mejeri- och slakterirörelsen i Norrland under det senaste årtiondet. I betraktande av sällskapens trängda ekonomiska läge finner jag det vidare synnerligen angeläget att sällskapen nu skola erhålla något ekonomiskt stöd utöver vad som erfordras enbart för att kompensera de kostnadsökningar som ägt rum under den senaste tiden. Under dessa förhållanden anser jag mig kunna biträda tanken på att ifrågasvara bidrag till mejeri- och slakterianläggningar m. m. — i överensstämmelse med vad som från början varit avsett — skola begränsas till de ur produktions- och avsättningsynpunkt sämst ställda delarna av Norrland och att de medel, som kunna frigöras därigenom, i runt tal 300 000 kronor om året, skola användas för att möjliggöra en viss reell ökning av hushållningssällskapens omkostnadsbidrag och samtidigt lösa de svårigheter, som eljest kunnat uppkomma för vissa sällskap vid övergången till de nya bidragsgrunderna. Jag vill i detta sammanhang påpeka att en betydande del av det belopp, som genom en dylik omläggning tillföres hushållningssällskapens omkostnadsanslag, faller på de norrländska hushållningssällskapen och sålunda även i fortsättningen direkt kommer det norrländska jordbruket till godo.

I enlighet med vad nu anförts tillstyrker jag förslaget att beviljandet av bidrag för uppförande av mejeri- och slakterianläggningar m. m. skall begränsas till sådana delar av Norrland där produktions- och avsättningsförhållandena äro särskilt ogynnsamma. För ändamålet torde tills vidare böra beräknas ett belopp av 100 000 kronor om året eller samma belopp, som i praktiken utgått till dessa delar av Norrland under de senaste åren. Även ifrågasvarande bidrag torde böra bestridas ur det nyssnämnda särskilda anslaget till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

Genomföres den av mig nyss förordade omläggningen av bidragsgivningen torde emellertid, på sätt föreslagits i betänkandet, bidrag såsom en övergångsåtgärd böra kunna beviljas till sådana redan uppförda eller påbörjade anläggningar, som ej i fortsättningen skulle kunna inrymmas under bidragsbestämmelserna men för vilka bidrag ur norrlandsanslaget skulle ha kunnat komma i fråga enligt hittills tillämpad praxis. Sistnämnda bidrag torde liksom hittills böra bestridas ur anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Vad till slut angår frågan om hushållningssällskapens kontorspersonal finner jag det av betänkandet klart framgå, att det stadigvarande behovet av sådan personal betydligt överstiger vad som kan täckas genom de å personalförteckningarna upptagna biträdestjänsterna. En förstärkning av den statsbidragsavlönade personalen torde därför vara motiverad. I nuvarande läge anser jag mig dock ej i detta avseende kunna gå fullt så långt som utredningen föreslagit. Jag förordar alltså att — närmast såsom ett provisorium — ytterligare 15 tjänster som skriv- och kontorsbiträden i reglerad befordringgång skola inrättas vid sällskapen den 1 juli 1952. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen att fördela dessa tjänster mellan sällskapen.

Jag övergår härefter till anslagsberäkningarna för budgetåret 1952/53. Vad då först angår hushållningssällskapens avlöningsanslag torde jag få erinra om att jag redan vid anmälan av anslaget till understöd åt kontrollföreningsverksamheten i årets statsverksproposition (IX ht p. 58) förklarar mig icke vara beredd att nu tillstyrka inrättandet av husdjursinstruktörsbefattningar hos sällskapen. Ej heller kan jag biträda Hushållningssällskapens förbunds förslag, att ytterligare fyra jordbruksinstruktörsbefattningar skola inrättas hos sällskapen. Däremot har jag icke något att erinra mot att anslaget i anledning av beräknade löneklassförändringar och det rörliga tilläggets höjning skall höjas med 60 200 respektive 693 900 kronor. I anslutning till vad jag i det föregående föreslagit böra vidare under anslaget beräknas medel till avlöande av ytterligare 15 skriv- och kontorsbiträden i reglerad befordringgång under senare hälften av år 1952. Kostnaderna härför torde böra uppskattas till i runt tal 43 000 kronor. Med hänsyn till vad lantbruksstyrelsen anfört i ärendet vill jag slutligen icke motsätta mig att statsbidrag tills vidare skall utgå till avlöande av en extra jordbrukskonsulent i 21 eller 22 lönegraden hos Västernorrlands läns hushållningssällskap med hänsyn till att dess ordinarie konsulent på grund av olycksfall är förhindrad att helt fullgöra de arbetsuppgifter som äro förenade med tjänsten. Bidraget bör dock icke utgå förrän från och med den 1 juli 1952. För ändamålet bör följaktligen avses ett belopp av i runt tal 6 000 kronor. Hushållningssällskapens avlöningsanslag skulle alltså för nästa budgetår behöva uppföras med $(3\,422\,000 + 60\,200 + 693\,900 + 43\,000 + 6\,000 =)$ avrundat 4 225 000 kronor.

Vad härefter angår omkostnadsanslaget har jag redan i det föregående antytt, att sällskapen böra erhålla kompensation för de kostnadsökningar som ägt rum under den senaste tiden. En allmän uppräknings av anslaget bör sålunda vidtagas. Beträffande uppräknings storlek anser jag, att denna bör bestämmas till 15 procent. Vid beräkningen av den sålunda föreslagna anslagshöjningen torde man, såsom lantbruksstyrelsen och Hushållningssällskapens förbund uttalat, böra utgå från summan av nuvarande omkostnadsanslag och den del av norrlandsanslaget, som under de senaste budgetåren utgått såsom ett särskilt stöd åt hushållningssällskapen i Västerbottens och

Norrbottnens län och som från och med nästa budgetår bör överföras till omkostnadsanslaget. Uppräkningen av omkostnadsanslaget skulle i så fall komma att uppgå till 0,15 (3 100 000 + 100 000 =) 480 000 kronor. I överensstämmelse med vad jag förut anfört böra vidare till anslaget överföras ytterligare 300 000 kronor från norrlandsanslaget. Till sällskapens omkostnader bör alltså för nästa budgetår anvisas ett anslag av (3 100 000 + 100 000 + 480 000 + 300 000 =) avrundat 4 000 000 kronor.

Vid bifall till mina förslag rörande norrlandsanslaget skulle slutligen återstående delar av detta från och med nästa budgetår sammanföras till ett särskilt riksstatsanslag, benämnt Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. Från detta anslag skulle sålunda bestridas dels de bidrag, vilka hittills utgått till hushållningssällskapen i Norrland samt i Värmlands och Kopparbergs län, dels ock bidrag för uppförande av mejeri- och slakterianläggningar m. m. i sådana delar av Norrland där produktions- och avsättningsförhållandena äro särskilt ogynnsamma. Då för dessa ändamål disponerats cirka 500 000 respektive 100 000 kronor, bör ifrågavarande anslag alltså uppföras med 600 000 kronor. Anslaget bör givas karaktär av reservationsanslag.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de författningsändringar och utfärda de föreskrifter i övrigt, som bli erforderliga vid bifall till vad jag i det föregående förordat.»

Utskottet.

På grundval av det betänkande, som avgivits av 1950 års hushållningssällskapsutredning, ha i propositionen framlagts vissa förslag, avseende dels nya grunder för fördelning av hushållningssällskapens omkostnadsanslag, dels ändrade regler i fråga om ortsbidrag samt rörande norrlandsanslagets användning dels ock utökning av hushållningssällskapens statsbidragsavlönade kontorspersonal.

Vad först angår frågan om fördelningen av omkostnadsanslaget förordas i propositionen, att de nuvarande grunderna från och med kalenderåret 1952 skola ändras på så sätt, att — i stället för det nuvarande grundbeloppet å 15 000 kronor — till varje hushållningssällskap skall utgå ett grundbelopp med 5 000 kronor för envar resande statsbidragsavlönad befattningshavare. Vidare föreslås, att den del av omkostnadsanslaget, som återstår sedan sistnämnda grundbelopp avräknats, skall fördelas mellan sällskapen enligt i huvudsak nu gällande regler. Detta innebär, att ifrågavarande anslagsdel skall fördelas med tre tiondelar efter den inom jordbruk med binäringar sysselsatta folkmängden inom sällskapens områden, med två tiondelar efter den övriga folkmängden inom samma områden — dock att, där stad inom sådant område har fler än 10 000 invånare, av överskjutande invånarantalet skola medräknas endast 20 procent — med fyra tiondelar

efter antalet brukningsdelar inom områdena samt med en tiondel efter områdenas totalareal.

Gentemot Kungl. Maj:ts förslag i denna del ha invändningar framställts i föreliggande motioner. I motionerna I: 372 och II: 486 hemställas sålunda, att riksdagen måtte besluta att bibehålla principen om lika grundbelopp för alla hushållningssällskap samt att detta grundbelopp skall höjas, så att de mindre och minsta länen bliva bättre tillgodosedda. Vidare yrkas i dessa motioner, att inflytandet av fördelningsfaktorn övrig folkmängd skall avsevärt minskas. — I motionen II: 483 hemställs, att vid omkostnadsanslagets fördelning av folkmängden i stad icke skall medräknas den del, som överskjuter 10 000 invånare.

Utskottet vill för sin del framhålla, att svårigheter otvivelaktigt föreligga, när det gäller att finna den bästa utvägen för en mera rättvis fördelning av hushållningssällskapens omkostnadsanslag. Det synes emellertid uppenbart, att de nuvarande fördelningsgrunderna tagit alltför liten hänsyn till den skillnad i fråga om utgifter för befattningshavarnas resor, som förefinnes mellan de olika sällskapen. De olägenheter, som uppstått härigenom, ha varit desto mera framträdande som en förhållandevis mycket betydande del av sällskapens totala omkostnader består av sådana utgifter. Med hänsyn härtill ansluter utskottet sig till departementschefens mening, att omkostnadsanslaget i avsevärd utsträckning bör fördelas mellan sällskapen i relation till antalet resande statsbidragsavlönade befattningshavare hos dessa.

Såsom framhållits i motionerna I: 372 och II: 486 synes det angeläget, att de mindre hushållningssällskapen skola bliva bättre tillgodosedda i fråga om medel till omkostnader än vad hittills varit fallet. Enligt utskottets mening torde Kungl. Maj:ts förslag innebära en lämplig utväg att nå detta syfte. Ett bifall till yrkandet i nämnda motioner synes däremot kunna medföra ett mycket ogynnsamt resultat för åtskilliga hushållningssällskap, icke minst för vissa av de norrländska sällskapen.

I fråga om fördelningsfaktorn övrig folkmängd vill utskottet för övrigt — under hänvisning till vad departementschefen anfört — understryka, att den del av omkostnadsanslaget, som skall fördelas med hjälp av denna faktor, vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande grundbeloppet kommer att bliva proportionsvis betydligt mindre än tidigare. Förslaget innebär således i själva verket en minskning av det inflytande, som fördelningsfaktorn övrig folkmängd hittills utövat. Ett genomförande av den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, som förordas i motionen II: 483, synes emellertid kunna medföra mycket ofördelaktiga verkningar för de hushållningssällskap, inom vilkas områden de största städerna äro belägna, samtidigt som det endast i mycket ringa mån skulle medföra förbättringar för de enskilda sällskapen i övrigt.

Ur angivna synpunkter finner utskottet sig böra i princip biträda Kungl. Maj:ts förslag rörande omkostnadsanslagets fördelning. Utskottet får således avstyrka bifall till i det föregående behandlade motionsyrkanden.

I motionerna I: 372 och II: 486 yrkas vidare, att — om riksdagen skulle i princip bifalla propositionen i fördelningsfrågan — tillämpningen av de

nya grunderna skall uppskjutas till dess hushållningssällskapens behov av resande statsbidragsavlönade befattningshavare blivit jämnare tillgodosett. Med anledning härav får utskottet i likhet med departementschefen påpeka, att tilldelningen av medel enligt det nya systemet smidigt torde kunna anpassas till förändringar i fråga om antalet befattningshavare hos de olika sällskapen. Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla som sin mening, att frågan om omkostnadsanslagets höjning bör upptagas till prövning från statsmakternas sida i samband med ökning av antalet resande statsbidragsavlönade befattningshavare. Vid detta ställningstagande finner utskottet sig icke heller i denna del kunna tillstyrka hemställan i motionerna I: 372 och II: 486.

Utskottet har intet att erinra mot vad i propositionen anförts rörande grundbeloppets storlek. Såsom departementschefen uttalat torde jämkning i beloppet böra ske vid mera betydande förändringar i de genomsnittliga rese- och traktamentskostnaderna per befattningshavare.

Vad härefter angår bestämmelserna om ortsbidrag föreslås i propositionen, att presterande av sådant bidrag ej längre skall utgöra villkor för de statsbidrag, som utgå till fröodling, berberisbekämpning, nötboskapsavel, kontrollföreningsverksamhet, svinskötsel och fårskötsel. I avslutning härtill yrkas i motionerna II: 482 och II: 484, att motsvarande ändringar skola vidtagas jämväl i bestämmelserna rörande statsbidrag till hushållningssällskapens verksamhet på fiskets och undervisningens områden.

Utskottet har intet att invända mot vad Kungl. Maj:t föreslagit i nyssnämnda hänseende. Med instämmande i vad departementschefen anfört vill utskottet vidare erinra, att de bidragsförfattningar, som åsyftas i nyssnämnda motioner, icke innehålla något stadgande om ortsbidrag utan endast reglera omfattningen av det statliga stöd, som må utgå till ifrågavarande verksamhetsgrenar. Ehuru utskottet anser det önskvärt, att statsbidrag till dessa ändamål skall utgå i den utsträckning, som befinner sig möjlig, kan utskottet med hänsyn till den ekonomiska räckvidden av motionärernas yrkanden icke tillstyrka desamma.

Kungl. Maj:ts förslag rörande det s. k. norrlandsanslaget förleder icke någon utskottets erinran. Utskottet tillstyrker alltså, att viss del av detta anslag skall tillföras hushållningssällskapens omkostnadsanslag samt återstoden upptagas såsom ett särskilt riksstatsanslag, benämnt Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. Från sistnämnda anslag torde i enlighet med propositionen böra bestridas dels de bidrag, vilka hittills utgått till hushållningssällskapen i Norrland samt i Värmlands och Kopparbergs län, dels ock bidrag för uppförande av mejeri- och slakterianläggningar m. m. i sådana delar av Norrland, där produktions- och avsättningsförhållandena äro särskilt ogynnsamma.

Enligt utskottets mening föreligger uppenbarligen behov av förstärkning av hushållningssällskapens statsbidragsavlönade personal. Ur denna synpunkt finner utskottet det tillfredsställande, att

Kungl. Maj:t nu framlagt förslag om inrättande av 15 nya tjänster som skriv- och kontorsbiträden. Utskottet, som tillstyrker att förslaget genomföres, kan med hänsyn till det ekonomiska läget däremot icke förorda den förstärkning med ytterligare 5 sådana befattningar, varom hemställts i motionerna I: 371 och II: 485. Av samma skäl kan utskottet icke heller biträda det i motionerna I: 169 och II: 218 framställda yrkandet om inrättande vid hushållningssällskapen av 26 befattningar som husdjursinstruktör. Såsom utskottet framhöll redan vid 1950 års riksdag synes det emellertid önskvärt, att sistnämnda tjänster inrättas så snart som kan anses möjligt ur statsfinansiell synpunkt. I detta sammanhang vill utskottet även påpeka att det, innan frågan om tjänsternas inrättande blivit löst, icke torde vara möjligt att belasta hushållningssällskapen med ytterligare åtgärder på kontrollföreningsverksamhetens område.

Vad slutligen angår det i motionerna I: 372 och II: 486 framförda förslaget om inrättande av ytterligare en tjänst som jordbruksinstruktör hos hushållningssällskapet i Östergötlands län synas vissa skäl tala till förmån här för. Emellertid anser utskottet, att förslaget genom Kungl. Maj:ts försorg bör närmare prövas i ett större sammanhang. Utskottet, som förutsätter att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag kommer att framlägga det förslag om inrättande av ytterligare jordbruksinstruktörstjänster, som förhållandena kunna medgiva, får därför även i denna del avstyrka bifall till ifrågakvarande motioner.

De i propositionen framlagda *anslagsberäkningarna* liksom Kungl. Maj:ts framställning i övriga av utskottet tidigare ej berörda delar föranleda icke någon erinran från utskottets sida.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen må

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 372 och II: 486 samt II: 483, förstnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, godkänna de ändrade grunder för fördelningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag, som angivits i propositionen;

II. å riksstaten för budgetåret 1952/53 under nionde huvudtiteln anvisa

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning ävensom med avslag å motionerna I: 169 och II: 218 i denna del, I: 371 och II: 485 samt I: 372 och II: 486, sistnämnda två motioner såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 4 225 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning

a) till *Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader* ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor;

b) till *Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.* ett reservationsanslag av 600 000 kronor;

B. att motionerna II: 482 och II: 484 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 april 1952.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Svedberg, Jon Jonsson, Näslund,* Hjalmar Nilsson, Bertil Andersson, Bror Nilsson, Mossberger och Björnberg*; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungelsta,* Johnsson i Kastanjegården, Gustafson i Dädesjö*, Pettersson i Dahl*, Andersson i Hyssna, Jonsson i Järvsand, Ahlsten*, Nilsson i Varuträsk, Larsson i Karlstad och Andersson i Långviksmon.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservat ion

av herr *Johnsson* i Kastanjegården.